

POJĘCIE I ZASIĘG KONTROLI

Administracja publiczna znajduje się w szczególnej sytuacji, mianowicie jest jednocześnie podmiotem który kontroluje i jest kontrolowany.

Najogólniej przez kontrolę należy rozumieć:

- 1. badanie zgodności stanu istniejącego (faktycznego) ze stanem postulowanym,**
- 2. ustalenie przyczyn i zasięgu rozbieżności,**
- 3. przekazanie wyników tego ustalenia, a czasem i wynikających stąd dyspozycji zarówno podmiotowi kontrolowanemu, jak i podmiotowi organizacyjnie zwierzchniemu.**

Kryteria kontroli muszą być określone przez prawo. W dzisiejszym stanie prawnym są nimi:

- **legalność,**
- **celowość,**
- **rzetelność,**
- **gospodarność,**
- **uwzględnianie interesu społecznego,**
- **uwzględnianie interesu indywidualnego,**
- **zgodność z polityką rządu,**
- **inne ...**

Najłatwiej zdefiniować kryterium legalność, bowiem odnosi się do zgodności działań kontrolowanego z prawem, które przecież jest określone. Problem pojawia się w momencie niejasnych zapisów, dających znaczne pole do interpretacji. **Możliwa jest sytuacja, gdy ten sam przepis zostanie różnie zinterpretowany co doprowadzi do różnych rozstrzygnięć kontrolnych.**

Pozostałe kryteria nie są zdefiniowane, a ich znaczenie w praktyce ustala każdorazowo kontrolujący na potrzeby konkretnego postępowania.

Problematyczne wydaje się również, stosowanie wielu kryteriów kontroli łącznie. Nigdzie nie jest bowiem określona hierarchia kryteriów. **Najważniejszym jest zawsze kryterium legalności i to od niego zawsze zaczyna się kontrola, pozostałe kryteria są niejako uzupełnieniem postępowania i pełnią rolę subsydiarną w stosunku do kryterium legalności.**

Kolejnym aspektem kontroli jest swoboda stosowania kryteriów kontroli, tzn. organ kontrolujący może prowadzić kontrole podług wybranych przez siebie kryteriów, o ile nie są one określone w prawie. Analiza postępowań

kontrolnych wskazuje, że najczęściej (powszechnie) stosowane są kryteria legalności, celowości, rzetelności i gospodarności w odniesieniu do gospodarki i administracji, zaś pozostałe kryteria odnosiły się szczególnie, a wręcz wyłącznie do administracji powszechnej.

ETAPY KONTROLI:

- 1) wszczęcie kontroli,**
- 2) zbadanie stanu faktycznego,**
- 3) określenie stanu postulowanego,**
- 4) subsumcja stanu faktycznego do stanu prawnego i określenie zasięgu i przyczyn rozbieżności – podstawowa funkcja, treść kontroli,**
- 5) przekazanie wniosków z kontroli podmiotowi kontrolowanemu i podmiotowi nadrzędnemu organizacyjnie.**

Kontrola nie ma co do zasady żadnych kompetencji władczych względem kontrolowanego. Konstrukcja przekazania wniosków pokontrolnych organowi nadrzędnemu organizacyjnie wskazuje, że to on, a nie kontrola może władczo modyfikować działania kontrolowane w trybie tzw. nadzoru. **Ponadto kontrola nie jest co do zasady związana organizacyjnie z kontrolowanym,** w związku z czym nie ma faktycznego wpływu na działania kontrolowanego.

Zasięg kontroli można określać podmiotowo i przedmiotowo, a więc podług podmiotów jej podlegających i wykonujących oraz podług przedmiotu kontroli.

Podmioty poddawane kontroli:

- a) Organy administracji państwowej,
- b) Organy administracji rządowej w sferze organiz-zew.,
- c) Organy administracji rządowej w zakresie kształtowania zewnętrznych stosunków społecznych i gospodarczych,
- d) Organy samorządu terytorialnego w sferze organizacyjno-zewnętrznej,
- e) Organy samorządu terytorialnego w sferze kształtowania zewnętrznych stosunków społecznych i gospodarczych,
- f) Podmioty społeczne w zakresie określonej prawem sferze organizowania stosunków społecznych, a także gospodarczych i politycznych,
- g) Gospodarcze podmioty państwowe i samorządowe pod kątem kształtowania stosunków gospodarczych, a czasem także społecznych,
- h) Gospodarcze podmioty prywatne w zakresie kształtowania stosunków gospodarczych, a niekiedy także społecznych,
- i) Obywatele w określonej prawem sferze ich działań politycznych, gospodarczych i społecznych.

PODZIAŁ KONTROLI

Może być kontrola **zewnętrzna i wewnętrzna**.

Zewnętrzna – gdy podmiot kontrolujący znajduje się poza strukturą administracji,

Wewnętrzna – gdy podmiot kontrolujący znajduje się wewnątrz struktury administracji w tym samym pionie/resorcie administracji.

Może być **kontrola wszczynana z urzędu** (NIK) lub **na wniosek** (kontrola instancyjna).

Mamy również kontrole **planowe i doraźne**. W polskim systemie przeważa planowanie kontroli.

Mamy również kontrolę wstępną, faktyczną i następczą.

Ze względu na sposób przeprowadzenia kontroli mamy:

- 1) **inspekcję** – obserwacja zachowań ludzi w jednostce kontrolowanej,
- 2) **lustrację** – ocenę stanu rzeczywistego badanego przedmiotu czy wyników określonych działań,
- 3) **rewizję** – najczęściej kontrola finansowa,
- 4) **wizytację** – ocena przez bezpośredni wgląd w całokształt działalności podmiotu kontrolowanego.

PRAWNY SYSTEM KONTROLI

System prawny kontroli nad administracją, zarówno pod kątem organizacyjnym jak i funkcjonalnym oparty jest przede wszystkim na **badaniu zgodności działania administracji z prawem**. Poparcie dla tego postulatu znaleźć można w Konstytucji RP. Poszczególne regulacje prawne udzielają konkretyzacji i detalizacji tego problemu. **Obowiązujący porządek prawny eksponuje kryterium ochrony interesu społecznego, zachowane mimo przejścia do systemu kapitalistycznego.**

Jednakże rozrost kontroli, wyrażający się zaspokajaniem jej potrzeb, nie jest bynajmniej zjawiskiem pozytywnym. Taka konieczność powstaje w sytuacji, gdy:

a) **działalność kontrolowana ulega pogorszeniu pod kątem dotychczas stosowanych wobec niej kryteriów**

b) pogorszeniu ulega działalność kontrolna; obniżeniu ma ulec jej rzeczywista, lub tylko postulowana sprawność, efektywność, rzetelność, obiektywność.

c) Warunki działalności kontrolowanej(w aspekcie politycznym, społecznym, ekonomicznym, organizacyjnym) zmieniają się w stopniu, który wymusza zwiększenie lub intensyfikację kontroli, aby utrzymać tę działalność na dotychczasowym poziomie.

d) Kontrola obejmuje te dziedziny działania, które wcześniej znajdowały się poza nią.

Pojmowanie obecnego ustroju implikuje niejako odejście od dotychczas przyjmowanego, niezwykle szerokiego pola administracji publicznej oraz funkcji administracji. To oznacza z kolei, iż znaczna część oczekiwań pod adresem państwa i samorządu w zakresie efektywności tych organów, nie będzie mogła być zrekompensowana na drodze pozytywnych wyników zwiększonej ze wskazanych powodów kontroli.

Zwiększenie zakresu kontroli dokonuje się na 3 sposoby:

- przyrost liczby jednostek kontrolujących lub zwiększenie aparatu wykonawczego tych jednostek na forum tego samego typu kontroli.
- zwiększenie rodzajów kontroli.
- rozrost zasięgu samej kontroli w określonej płaszczyźnie badanej.

Pisząc o zjawisku rozrostu kontroli, nie można zapomnieć o pozytywnych stronach tego zjawiska; przede wszystkim należy tu wymienić kontrolę społeczną, czy kontrole sądową nad decyzjami administracyjnymi czy uchwałami rad gmin.

Dokonuje się ono w drodze koordynacji, współdziałania oraz czynnościach uzależniających jedną kontrolę od drugiej. Funkcje koordynacyjne o charakterze podstawowym są pełnione obecnie przez organy NIK-u.

Do prawnego systemu kontroli należą:

1. kontrola parlamentarna,
2. kontrola państwowa,
3. kontrola sądowa,
4. kontrola prokuratorska,
5. kontrola społeczna,
6. kontrola resortowa,
7. kontrola międzyresortowa,
8. kontrola Rzecznika Praw Obywatelskich.

1. Kontrola parlamentarna:

KONTROLA SEJMOWA:

Kompetencje Sejmu określają: Konstytucja RP, Regulamin Sejmu oraz ustawa z 9 maja 1996 o wykonywaniu mandatu posła i senatora.

Kontrolę Sejm sprawuje:

- a) Na posiedzeniach,
- b) Przez działalność marszałka i prezydium sejmu,
- c) W drodze działalności komisji sejmowych (o charakterze stałym bądź nadzwyczajnym),
- d) Za pośrednictwem posłów,
- e) działalność uchwałodawczą (np. stanowiska co do np. orzeczeń TK, sprawozdań i sprawozdań i informacji NIK-u),
- f) podejmowanie rezolucji,
- g) powoływanie komisji sejmowych: stałych, nadzwyczajnych, śledczych.

Najważniejszy obszar kontroli Sejmu dotyczy jego stosunków z rządem. Przybiera on postać:

- rozpatrywanie projektu ustawy budżetowej,
- analiza innych planów finansowych państwa,
- badanie założeń polityki społeczno-gospodarczej rządu.

Cele działalności komisji co do kontroli:

- rozpatrywanie i przygotowywanie spraw stanowiących przedmiot pracy sejmu,
- wyrażanie opinii w kwestiach, przekazanych im w tym celu przez sejm, marszałka sejmu lub jego prezydium,
- w pewnym zakresie także kontrola organów państwowych, samorządu terytorialnego oraz innych organów pod kątem wykonywania ustaw i uchwał sejmowych.

Posiedzenia komisji sejmowych opierają się na:

- rozpatrywaniu projektów ustaw i uchwał,
- analizie propozycji Senatu odnośnie zmian w przekazanych mu do przyjęcia ustawach uprzednio uchwalonych przez Sejm, a także umotywowanych wniosków prezydenta co do odmowy podpisania ustawy,
- badaniu i wydawaniu opinii co do założeń projektów uchwał i ustaw,
- rozpatrywaniu sprawozdań oraz informacji zarówno ministrów, jak i kierowników naczelnych organów administracji państwowej czy innych urzędów i instytucji państwowych,
- analizie poszczególnych działów administracji i gospodarki państwowej,
- rozpatrywaniu kwestii związanych z wprowadzeniem w życie i wykonaniem zarówno ustaw i uchwał Sejmu, jak i przyjętych przez siebie dezyderatów,

- opiniowaniu, skierowanych przez marszałka sejmiku, wniosków odnośnie wyboru, powołania i odwołania przez Sejm określonych osób na poszczególne stanowiska państwowe.

Inne przejawy kontroli komisji:

- prezydium komisji zlecenie ministrom oraz kierownikom naczelnym organów administracji państwowej udzielenia informacji i przedstawienia sprawozdań,
- z mocy prawa ciąży na ministrach i kierownikach urzędów centralnych obowiązek uczestnictwa w posiedzeniach, których przedmiotem są sprawy z zakresu działania wymienionych organów (możliwość zaproszenia odpowiednich osób),
- wizytacje lub badania działalności poszczególnych zakładów i spółek z udziałem Skarbu Państwa, podobnie jak przedsiębiorstw i innych instytucji państwowych.

KONTROLA SENACKA

- funkcje kontrolne senatu mają zbliżony charakter do funkcji o tym samym charakterze przysługującym sejmowi,
- Układ kompetencji bazuje przede wszystkim na czynnym uczestnictwie w podstawowych pracach senatu (art. 3 upsa),
- rozbudowane są te prawa senatora dotyczące funkcji kontrolnych, które mają charakter szczególny.

W kontekście powyższego należy wskazać, iż senator ma prawo do:

- uzyskiwania wszelkich materiałów i informacji dotyczących działalności organów administracji państwowej i samorządowej,
- (jak punkt wyżej) odnośnie zakładów, przedsiębiorstw państwowych i innych jednostek gospodarki uspołecznionej
- organizacji społecznych, przedsiębiorstw samorządowych,
- spółek handlowych z udziałem państwowym lub komunalnym.

Wskazane przy myślących podmioty mają obowiązek okazywania oczekiwanych informacji oraz udzielania stosownych wyjaśnień Senator (i poseł) ma także prawo do:

- dostępu do informacji objętych tajemnicą państwową lub służbową (w granicach określonych ustawami),
- interwencji w organie administracji rządowej lub samorządowej, zakładzie i przedsiębiorstwie państwowym oraz organizacji społecznej, oraz jednostkach gospodarki niepaństwowej.

2. Kontrola państwowa (NIK)

Obecnie status Najwyższej Izby Kontroli reguluje ustawa z 23 grudnia 1994 roku o NIK.

Stwierdza ona, iż (art. 1):

- a) **Izba jest naczelnym organem kontroli państwowej**
- b) **Podlega Sejmowi**
- c) **Działa w oparciu o zasadę kolegiałności**

Kieruje nią **Prezes**, wybrany przez Sejm za zgodą Senatu na okres **6 lat** (art. 16); odpowiedzialny przed Sejmem za działalność NIK-u (art. 13). Chroniony jest przez immunitet. W ramach Najwyższej Izby Kontrolnej działa też 3 wiceprezesów, są oni powoływani i odwoływani przez marszałka sejmu na wniosek Prezesa, po zaciągnięciu opinii właściwej komisji (art. 21). Sam Prezes powołuje i odwołuje, za uprzednią zgodą marszałka sejmu, dyrektora generalnego NIK.

W jej ramach funkcjonuje tzw. **Kolegium Najwyższej Izby Kontroli** (złożone z Prezesa, wiceprezesów, dyrektora generalnego, oraz 14 członków powołanych przez marszałka sejmu – 7 przedstawicieli nauki oraz 7 dyrektorów pionów kontrolnych NIK lub radców Prezesa NIK) o kompetencjach uchwałodawczych i zatwierdzających.

Jednostkami organizacyjnymi NIK-u są departamenty i delegatury.

Organizacja wewnętrzna NIK-u określona jest przez statut (uwzględnia on m.in. siedzibę delegatur oraz zakres ich właściwości terytorialnej). Nadaje go w drodze zarządzenia marszałek sejmu, na wniosek Prezesa NIK-u.

Istnieje możliwość upoważnienia przez marszałka sejmu w tymże statucie, Prezesa Izby do określenia w zarządzeniu szczegółowej organizacji wewnętrznej jednostek organizacyjnych NIK wraz z ich właściwościami.

Pracownikami NIK są: prezes, wiceprezesi, dyrektor generalny, pracownicy nadzorujący lub wykonujący funkcje kontrolne oraz pracownicy zatrudnieni na stanowiskach administracyjno - obsługowych.

NIK przeprowadza kontrolę:

- z własnej inicjatywy
- na zlecenie: Sejmu lub jego organów (char. kontroli jest tu obligatoryjny), albo wniosek premiera lub prezydenta RP.

Zakres podmiotowy kontroli NIK w oparciu o kryteria wg przepisów ustawy:

I. Organy administracji rządowej, NBP, państwowe osoby prawne oraz inne państwowe jednostki organizacyjne, **kryteria – legalność, celowość, rzetelność, gospodarność,**

II. Organy samorządu terytorialnego, samorządowe osoby prawne oraz inne samorządowe jednostki organizacyjne pod kątem legalności, rzetelności, gospodarności (fakultatywne),

III. Jednostki organizacyjne i podmioty gospodarcze inne od ww. wymienionych w zakresie, w jakim jednostki i podmioty te:

- wykonują zadania zlecone lub powierzone przez państwo czy samorząd,
- wykonują zamówienia publiczne na rzecz państwa czy samorządu terytorialnego,
- organizują lub wykonują roboty publiczne lub zamówienia interwencyjne,
- działają z udziałem państwa lub samorządu, korzystając zarazem z mienia państwowego lub samorządowego(także ze środków uzyskanych na podstawie umów międzynarodowych),
- korzystają z indywidualnie udzielonej pomocy lub gwarancji państwa czy samorządu terytorialnego,
- pełnią funkcje z zakresu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego,
- spełniają zobowiązania z zakresy podatków czy innych należności budżetowych, gospodarki pozabudżetowej, państwowych funduszy celowych oraz świadczeń pieniężnych na rzecz państwa, będących efektem stosunków cywilnoprawnych.

Głównym punktem odniesienia kontroli jednostek określonych w podpunkcie III, jest realizacja ustaw oraz innych aktów prawnych w zakresie działalności o charakterze gospodarczym, finansowym i organizacyjno-administracyjnym tych jednostek; wraz z aktami wchodzi tu w rachubę wykonanie budżetu państwa.

IV. Jednostki pełniące zadania z zakresu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, pod kątem legalności i gospodarności.

V. Kancelarię Prezydenta RP, Kancelarię Sejmu, Kancelarię Senatu, TK, RPO, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, Centralnego Inspektora Ochrony danych Osobowych, IPN, Krajowe Biuro Wyborcze, SN, NSA oraz Państwową Inspekcję Pracy w ramach wykonania budżetu, oraz w odniesieniu do gospodarki finansowej i majątkowej, wg kryteriów legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.

3. Kontrola sądowa

Sprawowana przez sądy powszechne i administracyjne (wyjątkowo podmioty specjalne).

Orzeczenie sądowe uchyla lub zmienia czynność administracji. Te działania nie mają jednak charakteru nadzorczego. Niemal wyłącznym kryterium badania poprawności kontroli sądowej jest legalność.

Przedmiot kontroli:

- decyzja administracyjnych
- akt normatywny
- umowna działalność organów administracyjnych.

A. Kontrola dokonywana przez sąd administracyjny

Kontrola dokonywana przez sąd administracyjny od 1 stycznia 2004 roku.

W obecnym stanie prawnym problematyka sądownictwa administracyjnego jest regulowana przez 2 ustawy: u. z 25 lipca 2002 *Prawo o ustroju sądów administracyjnych*, oraz u. z 30 sierpnia 2002 *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*. Obydwa akty obowiązują od dnia 1 stycznia 2004; ich przyjęcie oznaczało automatycznie uchycenie *ustawy o Naczelnym Sądzie Administracyjnym*.

Struktura sądownictwa administracyjnego składa się z:

- Wojewódzkich sądów administracyjnych (badających sprawy w I instancji)
- NSA (rozpoznaje on środki odwoławcze od orzeczeń sądów I instancji, podejmuje uchwały wyjaśniające zagadnienia prawne, nadzoruje działalność wojewódzkich sądów administracyjnych oraz zajmujący się tzw. innymi sprawami ze swej właściwości).

Kontrola działalnością administracji publicznej przez sąd administracyjny obejmuje orzekanie w sprawach skarg na art. 3 uoppsa):

- 1) decyzje administracyjne;
- 2) postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie, a także na postanowienia rozstrzygające sprawę co do istoty;
- 3) postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie;
- 4) inne niż określone w pkt 1-3 akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa;
- 4a) pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach;

- 5) akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej;
- 6) akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, inne niż określone w pkt 5, podejmowane w sprawach z zakresu administracji publicznej;
- 7) akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego;
- 8) bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania w przypadkach określonych w pkt 1-4a.
- 9) Sądy administracyjne orzekają także w sprawach, w których przepisy ustaw szczególnych przewidują sądową kontrolę, i stosują środki określone w tych przepisach.

Wejście w życie z początkiem 2004 roku przedstawionych we wstępie zagadnienia aktów prawnych wprowadziło istotną zmianę w funkcjonowaniu sądownictwa administracyjnego w Polsce - pojawiła się dwuinstancyjność.

Informacje dotyczące kasacji:

1. skarga o takim charakterze przysługuje na orzeczenie (wyrok lub postanowienie) wojewódzkiego sądu administracyjnego kończące postępowanie w danej sprawie; wnoszona jest do NSA
2. uprawnionymi do wniesienia skarg kasacyjnej są: Rzecznik Praw Obywatelskich, prokurator, strona
3. wniosek o kasację może być oparty na:
 - naruszeniu w postępowaniu prawa materialnego wskutek błędnej wykładni lub nieodpowiedniego zastosowania
 - naruszenie norm proceduralnych, jeżeli tego typu uchybienie mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie
4. skargę mogą sporządzić wyłącznie: sędzia, adwokat, radca prawny, notariusz, prokurator, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych (jeżeli wymienione osoby są stroną postępowania lub pełnomocnikiem czy przedstawicielem strony; odnośnie prokuratora należy też uwzględnić sytuacje działania podczas kontroli prokuratorskiej), Rzecznik Praw Obywatelskich, doradca podatkowy, rzecznik patentowy.

Skarżący, uczestnik postępowania na prawach strony, strona, osoba realizujące swe uprawnienia w postępowaniu egzekucyjnym lub innym zmierzającym do wykonania orzeczenia sądu, może wnieść skargę w związku z przewlekłością postępowania. Skarga dotycząca opieszałości w postępowaniu przed wojewódzkim sądem administracyjnym lub NSA wnoszona jest i badana przez Naczelny Sąd Administracyjny; z kolei skarga na opieszałość postępowania egzekucyjnego wnoszona jest do sądu okręgowego.

B. Kontrola bezpośrednia decyzji administracyjnych sprawowana przez inne sądy

(1) Bezpośrednia kontrola dokonywana przez sąd cywilny.

Kontrola legalności aktów administracyjnych, podejmowana przez cywilne sądy powszechne, obejmuje sytuacje (podręcznik prof. Bocia udziela przykładów):

- a) skarga do właściwego sądu rejonowego na decyzje nieuwzględniającą reklamacji lub skutkująca skreśleniem ze spisu wyborców,
- b) Wg przepisów ustawy *Prawo o aktach stanu cywilnego*; wniosek w sprawie unieważnienia, sprostowania lub ustalenia treści aktu, wnoszony przez prokuratora, kierownika USC lub osobę zainteresowaną,
- c) Wg przepisów ustawy *O postępowaniu egzekucyjnym w administracji* Osobie (innej niż zobowiązany do świadczenia) w przypadku odrzucenia jej wniosku wniesionego do organu egzekucyjnego o wyłączenie spod egzekucji rzeczy lub prawa, przysługuje prawo zwrócenia się, w trybie określonym przepisami KPC, o wyłączenie spod egzekucji administracyjnej tych rzeczy lub praw,
- d) Wg art. 161 k.p.a. Strona, która poniosła straty na skutek uchylecia czy zmiany ostatecznej, niewadliwej decyzji administracyjnej (której wykonanie mogło grozić utratą życia lub zdrowia; stratami w gospodarce narodowej czy innych ważnych interesach państwa), winna mieć przyznane odszkodowanie na mocy decyzji organu administracji, który zaskarżony akt zmienił bądź też uchylił. Warto tu zwrócić uwagę, iż w przypadku zajścia okoliczności określonych ustawą z 17.06. 2004 o zmianie ustawy-Kodeks Cywilny oraz pewnych innych ustaw, decyzja o odszkodowanie będzie podlegać kontroli sądu administracyjnego, nie zaś sądu powszechnego.
- e) Wg art. 287 ustawy *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*: stronie, która poniosła szkodę na skutek danej decyzji, przysługuje odszkodowanie od organu, który tę decyzję wydał w sytuacjach gdy:
 - sąd administracyjny w swym orzeczeniu uchylił zaskarżoną decyzję, a organ, który wydał decyzję, rozpatrując sprawę ponownie umorzył postępowanie
 - sąd administracyjny w swym orzeczeniu stwierdził nieważność prawną aktu lub też stwierdził przeszkodę prawną co do uznania nieważności aktu.

(2) Bezpośrednia kontrola dokonywana przez sąd ubezpieczeń społecznych.

Badanie decyzji ZUS-u w zakresie ubezpieczenia społecznego.

Na mocy przepisów ustawy z 18 kwietnia 1985 o rozpoznawaniu przez sądy spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych organami właściwymi do rozstrzygnięcia w omawianej kwestii są:

stosowne jednostki organizacyjne sądów powszechnych,

Charakter kontroli:

- niekasacyjny
- możliwość całościowej lub częściowej zmiany decyzji
- możliwość przekazania sprawy organowi ZUS celem uzupełnienia decyzji lub materiału dowodowego
- postępowanie wg przepisów KPC.

(3) Bezpośrednia kontrola dokonywana przez sąd karny

Sąd karny bada legalność aktów administracyjnych w sytuacji, gdy wg szczególnej normy materialnej lub proceduralnej możliwe jest przeniesienie lub zaskarżenie na drodze sądowej decyzji organu administracji publicznej.

(4) Bezpośrednia kontrola decyzji przez sąd antymonopolowy.

Od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, przysługuje w ciągu 2 tygodni od dnia doręczenia decyzji, odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – sądu ochrony konkurencji i konsumentów.

Odwołanie wnosi się wg zasad i trybu KPC. Warianty sytuacji następujących:

I. Prezes uznaje dowołanie za słuszne:

uchyla lub zmienia swoją decyzję (całościowo lub częściowo) bez przekazywania sprawy sądowi, powiadamiając stronę i przesyłając jej nową decyzję,

II. Skarga trafia do sądu:

- sąd może dowołanie odrzucić lub uwzględnić,
- w przypadku uwzględnienia odwołania; sąd decyzję objętą wnioskiem uchyla lub zmienia (w całości albo w części) i orzeka co do istoty sprawy,
- Odwołać się można od decyzji stwierdzającej praktykę ograniczającą konkurencję, jak i od decyzji o niestwierdzeniu stosowania takiej praktyki,
- Od decyzji i postanowień Prezesa Urzędu nie przysługują środki wzruszeniowe decyzji przewidziane w KPA, dotyczące wznowienia, uchylenia, zmiany lub stwierdzenia nieważności decyzji.
- Odnośnie spraw nienormowanych w ustawie o postępowaniu przed Prezesem Urzędu, zastosowanie znajdują przepisy KPA, oprócz spraw dowodowych (art. 227-315 KPC).

C. Kontrola pośrednia

Kontrola pośrednia za swój cel nie bierze decyzji administracyjnej, a szerzej rozstrzygnięcia organu, ale sam proces podejmowania rozstrzygnięcia i jego prawidłowość. W kontroli pośredniej sąd bada, czy postępowanie było legalnie prowadzone, zaś samo rozstrzygnięcie ma charakter li tylko dowodu w sprawie.

D. Sądowa kontrola aktów normatywnych administracji

Obecnie podstawy kontroli aktów normatywnych daje ustawa z 1 sierpnia 1997 o *Trybunale Konstytucyjnym*. Wg jej postanowień Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania:

- a) Zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją RP,
- b) Zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, ratyfikowanymi za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie,
- c) Zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne konstytucyjne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, ustawami,
- d) Skargi konstytucyjnej,
- e) Sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- f) Zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

Wg przepisów konstytucyjnych podmiotami uprawnionymi do wniesienia wniosku, odnośnie zgodności z Konstytucją danej ustawy, czy też innego aktu normatywnego z Konstytucją lub aktem ustawodawczym występować mogą:

- 1) Prezydent RP
- 2) Prezes RM
- 3) Marszałek Sejmu
- 4) Marszałek Senatu
- 5) Grupa 50 posłów
- 6) Grupa 30 senatorów
- 7) I Prezes SN
- 8) Prezes NSA
- 9) Minister Sprawiedliwości- Prokurator Generalny
- 10) Rzecznik Praw Obywatelskich
- 11) Prezes NIK-u
- 12) Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie, w jakim akt dotyczy niezależności sądów i niezawisłości sędziów,
- 13) Ogólnokrajowe organy związków zawodowych,
- 14) Ogólnokrajowe władze organizacji prawodawców i organizacji zawodowych,
- 15) Kościoły i inne związki wyznaniowe,
- 16) Organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
- 17) Podmioty określone w art. 79 konstytucji,

18) sądy w określonych konstytucyjnie okolicznościach.

Stwierdzenie niezgodności danego aktu normatywnego z Konstytucją, ustawą czy innym stosownym aktem stwierdzonym orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego i brak jej usunięcia, TK może:

- uchylić akt w zakresie wskazanym w orzeczeniu,
- zawiesić akt w całości lub części od dnia ogłoszenia orzeczenia począwszy.

Ustawa z 8 marca 1990 o *samorządzie terytorialnym* (obecnie *gminnym*), wprowadziła kontrolę aktów normatywnych organów gmin przez NSA (obecnie sąd administracyjny). Kontrola ta odpowiada dwóm modelom:

I. Badanie, ocena i orzekanie przez sąd odnośnie danej uchwały organu gminy, na którą skargę wnieść może:

- a) organ nadzoru wskazany ustawą w warunkach również w ustawie określonych,
- b) Każdy, czyj interes prawny lub uprawnienie zostały naruszone podjęta uchwała lub zarządzeniem (pod warunkiem wcześniejszego wezwania przez skarżącego organu gminy do usunięcia owego naruszenia - wymóg proceduralny), a także regulacja zaskarżanego aktu normatywnego prawem administracyjnym).

II. Kontrola legalności rozstrzygnięcia organu nadzorczego mającego za przedmiot określoną uchwałę, nie zaś wprost aktu organu jednostki samorządu terytorialnego (pod kątem zgodności z prawem samej uchwały i zaskarżonego rozstrzygnięcia.) Organami nadzoru są tu z reguły terenowe organy administracji rządowej.

Skargę na rozstrzygnięcie organu nadzorczego odnośnie uchwały swego organu wnosi gmina (związek komunalny) w okolicznościach i warunkach przewidzianych *ustawą o samorządzie*; skarga wnoszona jest do sądu administracyjnego.

Ten model dotyczy również odnośnie do aktów normatywnych organów powiatu i województwa, a także terenowych organów rządowej administracji ogólnej.

E. Sądowa kontrola umownej działalności administracji

Umowna działalność administracji - rodzaj aktywności administracji publicznej oparty na prawie cywilnym; w jego skład wchodzi umowy, których jedną ze stron jest organ administracyjny.

- brak cech swoistych;
- odbywa się wg ogólnych zasad działalności orzeczniczej sądu.
- Organ administracyjny może być zarówno powodem, jak i pozwany.
- Spory rozstrzygane w oparciu KPC.

- Skutki prawne orzeczenia wobec organu administracji są takie same jak wobec innych podmiotów poddanych jurysdykcji sądowej.

4. Kontrola prokuratorska

W obecnym stanie prawnym ten typ kontroli określa *ustawa o prokuraturze* z 20 czerwca 1985.

Wg przepisów ustawy zasięg kontroli prokuratorskiej obejmuje:

- rozstrzygane przez organy administracyjne (administrujące) indywidualne sprawy, odośnie których dochodzi do wydawania decyzji administracyjnych,
- sprawy spoza zakresu postępowania administracyjnego.

Prokurator może uruchomić, określone przepisami KPA, środki kontroli w toku postępowania administracyjnego i wobec niego. Trzy artykułu kodeksu określają pozycje prokuratora jako ewentualnego uczestnika postępowania:

1) Art. 182 KPA - prawo zwrócenia się do właściwego organu administracji publicznej o wszczęcie postępowania mającego na celu usunięcie stanu sprzecznego z prawem.

2) Wg art. 183 ust. 1 - możliwość uczestniczenia w każdym stadium postępowania, aby zapewnić przebieg postępowania i rozstrzygnięcie zgodne z prawem.

3) Art. 188 KPA - (co do p. uczestniczącego w postępowaniach określonych artykułami 182-184) występowanie na prawach strony.

Jedynym kryterium uczestnictwa prokuratora w postępowaniu jest k. legalności;

Prokurator dąży do zapewnienia stanu zgodnego z prawem (art. 182 KPA) Prokurator zapewnia zgodności z porządkiem normatywnym postępowania i rozstrzygnięcia (art. 183 KPA).

Kilka artykułów KPA oraz *ustawa Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* określają środki służące prokuratorowi:

- wniosek (Prokuratora Generalnego) o rozstrzygnięcie sporu o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego; między organami jednostek samorządu terytorialnego a terenowymi organami administracji rządowej (rozstrz. NSA),

- sprzeciw wobec decyzji ostatecznej; jeśli przepisy KPA dopuszczają możliwość wznowienia postępowania, stwierdzenia nieważności decyzji, jej uchylecia lub zmiany (sprzeciw od decyzji ministra wnosi Prokurator Generalny)

- wzięcie udziału w każdym toczącym się postępowaniu; zażalenie; skarga; skarga kasacyjna; wniosek o wznowienia postępowania; Warunkiem jest uznanie przez prokuratora praworządności za zagrożoną. Kontrola prokuratorska nie posiada charakteru władczego.

Podmiotowy i przedmiotowy zakres kontroli prokuratorskiej poza postępowaniem administracyjnym:

- wystąpienie przez Prokuratora Generalnego z wnioskiem do TK o zbadanie zgodności z Konstytucją lub ustawą aktów lub działalności określonych w art. 188 Konstytucji RP w związku z art. 191 ust. 1 Konstytucji RP,
- Wniosek o zmianę uchwały organu samorządu terytorialnego lub rozporządzenia wojewody, w razie niezgodności tychże aktów z prawem, o ich uchylenie lub zmianę: składany jest do organów je wydających, ewentualnie do właściwego organu nadzorczego lub sądu administracyjnego,
- udzielanie pomocy przez organy administracji państwowej oraz organy jednostek samorządu terytorialnego (obowiązkowo) w realizacji zadań prokuratury,
- Żądanie nadesłania lub przedstawienia dokumentów, akt, pisemnych wyjaśnień odnośnie postępowania administracyjnego; przesłuchiwanie świadków i zasiękanie opinii biegłych, przeprowadzanie oględzin.

5. Kontrola społeczna

Kontrola społeczna występuje w formach:

- a) K. niezorganizowanej
- b) K. zorganizowanej

Cechy kontroli niezorganizowanej:

- kontroli dokonuje obywatel lub niezorganizowany zespół obywateli (np. spotkanie wyborców z radnym na zebraniu dzielnicowym),
- składanie skarg i wniosków przez osoby fizyczne i prawne na mocy uregulowań KPA.

(Skargi i wnioski uregulowane są w prawie całościowo:

- uregulowane w rozdz. VIII k.p.a
- składać je może praktycznie każdy
- za przedmiot skarg służy zaniedbanie lub nieprawidłowe wykonanie obowiązków przez organy i jednostki państwowe samorządu terytorialnego i organizacji społecznych, naruszenie praworządności lub słuszych interesów obywateli; przewlekłe załatwianie spraw.
- Wniosek to propozycja poprawy określonego stanu organizacyjnego lub działania; składane są do organów właściwych do zdecydowania o przedmiocie wniosku,
- Skargi rozpatrują jednostki zwierzchnie wobec organów, których skarga dotyczy,
- Skargi wniesione przez redakcje prasowe, radio, telewizję, kroniki filmowe czy organizacje społeczne są rozpatrywane wg ogólnych zasad KPA, a wskazane podmioty otrzymują zawiadomienie o sposobie rozstrzygnięcia co do skargi).

- obejmuje też **prawo składania petycji** (w interesie własnym, drugiej osoby lub publicznym, do organów administracji publicznej lub organizacji społecznych w związku z pełnionymi przez nie zadaniami z zakresu administracji publicznej).

Cechy kontroli zorganizowanej:

Podmioty sprawujące te kontrolę:

- rada gminy podczas obrad sesyjnych,
- wójt, zarząd powiatu i zarząd województwa,
- komisje rad w granicach funkcji kontrolnych; powoływane przez rady i im wyłącznie podległe,
- organizacje społeczne w ramach ich organizatorsko-kontrolnych funkcji np. Polski Związek Wędkarski co do ochrony środowiska,
- inne podmioty społeczne, o funkcjach kontrolnych określonych prawem
- obywatele, jako podmiot referendum ogólnokrajowego lub samorządowego,
- grupę obywateli jako podmiot konsultacji (w zakresie postanowień ustaw o samorządach i Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego),
- grupę mieszkańców; wyrazicielei pisemnej zgody na zaskarżenie aktu prawa miejscowego do sądu administracyjnego.

6. Kontrola resortowa

K. resortowa - przeprowadzanie badania w ramach organizacyjnych tego samego resortu. Fakt, czy podmiot kontrolowany znajduje się w tej samej jednostce, co podmiot kontrolujący, czy też nie, jest bez znaczenia.

Typy kontroli resortowej:

- 1) K. sprawowana przez jednostkę (jednostki) nadrzędne organizacyjnie lub funkcjonalnie nad badanym; przedmiotem są sprawy nie wykraczające poza zakres organizacyjny i działania wewnętrzne podmiotu kontrolowanego.
- 2) Układ podmiotowy jak w a); przedmiotem badania są takie działania organu kontrolowanego, które ustalają sytuację prawną podmiotu spoza resortu (kontrola aktów normatywnych administracji, umów administracyjnych, decyzji administracyjnych),
- 3) K. sprawowaną przed daną jednostką organizacyjną wobec niej samej.

7. Kontrola międzyresortowa

Jest to kontrola zewnętrzna. Cechy:

- organy kontroli (inspekcje) są włączone organizacyjnie w dany resort; charakter kontroli głównie rzeczowy (chodzi o daną działalność),
- organy kontroli często mogą wpływać na podmiot kontrolowany (np. w drodze decyzji administracyjnych) - zbliżenie do nadzoru,
- gwarancje sprawności kontroli (np. prawo inspektorów do wstępu na teren pomieszczeń czy nieruchomości; obowiązek kontrolowanych udostępniania danych materiałów; blokada czynności kontrolowanej lub tylko jej skutków),
- wysoka obiektywność,
- podmiot kontrolowany nie jest organizacyjnie podporządkowany jednostce kontrolującej,
- wysoka specjalizacja i fachowość kontroli (specjaliści zatrudnieni w jej ramach, wyposażenie techniczne najwyższej klasy)

Kontrolę międzyresortową przeprowadzają

I. Państwowa Inspekcja Sanitarna

Działa na podstawie ustawy z 14 III 1985 o Państwowej inspekcji Sanitarnej. Podlega Ministrowi właściwemu ds. zdrowia.

Jest to instytucja powołana do realizacji zadań co do zdrowia publicznego; zwłaszcza sprawowania nadzoru nad:

- a) stanem higieny środowiska
- b) st. higieny pracy w zakładach pracy
- c) higieną radiacyjną

- d) higieną procesów nauczania i wychowawczych
- e) higieną wypoczynku i rekreacji
- f) warunkami zdrowotnymi, żywieniowymi, przedmiotów użytku
- g) stanem higieniczno-sanitarnym, wymaganym wobec personelu medycznego, sprzętu oraz pomieszczeń, przeznaczonych do świadczenia usług o charakterze zdrowotnym.

Organami Państwowej Inspekcji Sanitarnej są:

1. Główny Inspektor Sanitarny;
2. wojskowi inspektorzy sanitarni;
3. Główny Inspektor Sanitarny MSWiA;
4. państwowy wojewódzki inspektor sanitarny (organ administracji publicznej) i kierownik wojewódzkiej stacji sanitarno-epidemiologicznej w jednej osobie;
5. państwowy powiatowy inspektor sanitarny (kierownik powiatowej stacji sanitarno-epidemiologicznej);
6. państwowy graniczny inspektor sanitarny (kierownik granicznej stacji sanitarno-epidemiologicznej).

Inspektorowi wojewódzkiemu przysługuje prawo przekazania, na mocy porozumienia, prowadzenia spraw z zakresu jego właściwości inspektorom niższych szczebli.

Organem doradczym i opiniodawczym Głównego Inspektora Sanitarnego w sprawach objętych zakresem działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej jest Rada Sanitarno-Epidemiologiczna, powoływana na okres trzech lat, przez ministra wł. ds. zdrowia na wniosek GIS.

II. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Urząd działający na mocy ustawy z dnia 16 lutego 2007 o ochronie konkurencji i konsumentów.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (PUOKiK)

- centralny organ administracji rządowej podległym Prezesowi RM;

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK) składa się z:

1. Centrali umiejscowionej w Warszawie
2. Delegatur w następujących miastach: Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu.

Wg przepisów ustawy:

- kompetencje przysługują delegaturom (nie zaś ich dyrektorom),
- delegatury terenowe są integralną częścią UOKiK,
- dyrektorzy delegatur podejmują decyzje i postanowienia co do właściwości delegatur w imieniu Prezesa UOKiK,

- decyzje i postanowienia w sensie ogólnym są wydawane przez dyrektorów delegatur,
- Prezes Urzędu ma możliwość przekazywać kompetencje (określone rozporządzeniem) z zakresu działania danej delegatury do załatwienia drugiej, a także przekazywać delegaturom własne kompetencje lub przejmować od nich do załatwienia określone sprawy.

Terenowy organ OKiK

- powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów,
- powoływany i odwoływany przez radę powiatu (radę miasta na prawach powiatu),
- pracownik starostwa powiatowego,
- corocznie przekazuje on radzie sprawozdanie ze swej działalności, które po zatwierdzeniu przez radę oddawane jest delegaturze.

III. Inspekcja handlowa

Inspekcja powołana do życia na mocy ustawy z 25 lutego 1958 o *Państwowej Inspekcji handlowej*;

Obecnie jej status reguluje ustawa z 15 grudnia 2000 o *Inspekcji handlowej*.

Podporządkowana Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Jej organami są:

1. Główny Inspektor Handlowy,
 2. Główny Inspektorat Inspekcji Handlowej
- na szczeblu wojewódzkim organami są:
1. wojewodowie,
 2. wojewódzcy inspektorzy, kierownicy wojewódzkich inspekcji handlowych (wchodzący w skład zespolonej administracji rządowej),
- na szczeblu powiatowym zadania inspekcji wykonuje powiatowy rzecznik konsumentów

Zadania inspekcji handlowej wyznacza art. 3 ustawy.

IV. Kontrola skarbowa

Ten typ kontroli narodził się 28 IX 1991, wraz z przyjęciem *ustawy o kontroli skarbowej*.

Naczelnym organem kontroli skarbowej jest Minister Finansów (MF), któremu podlegają organy tej kontroli niższych rang:

- Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej
- dyrektorzy urzędów kontroli skarbowej.

Ministrowi kierującemu resortem finansów, jako naczelnemu organowi kontroli skarbowej, podlegają też jednostki tej kontroli; są to:

- urzędy kontroli skarbowej
- Ministerstwo Finansów

W skład kontroli skarbowej wchodzi również inspekcja celna. Ta sytuacja doprowadziła w znacznej mierze do powołania tzw. wojewódzkich kolegiów skarbowych (WKS). Organy te mają za zdania koordynowanie i konsolidację polityki finansowej państwa na terenie województwa (w szczególności spraw celnych, podatkowych, kontrolnych). W skład tychże kolegiów wchodzi:

- dyrektor izby skarbowej
- dyrektor izby celnej
- dyrektor urzędu kontroli skarbowej
- naczelnik urzędu skarbowego (wyznaczony przez MF do reprezentacji naczelników z obszaru województwa)
- wojewoda

WKS nadzoruje Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej. WKS powstały na mocy ustawy z 27 czerwca 2003 o *utworzeniu Wojewódzkich Kolegiów Skarbowych ora zmianie niektórych ustaw*. Ten sam akt nadał też pewne uprawnienia inspektorom kontroli skarbowej:

- odnośnie wywiadu skarbowego
- gromadzenie, uzyskiwanie
- przetwarzanie
- wykorzystywanie informacji na temat:
 - osób
 - dochodów
 - obrotów
 - rzeczy
 - praw majątkowych

V. Dozór Techniczny

Ten typ kontroli jest uregulowany przez ustawę z 21 grudnia 2000 o *dozorze technicznym*.

Wg jej postanowień **dozór techniczny wykonują:**

1. Prezes Urzędu Dozoru Technicznego, razem z kierowaną przezeń jednostką oraz podległymi dyrektorami oddziałów terenowych Urzędu Dozoru Technicznego,
2. Dyrektor Transportowego Dozoru Technicznego, podległy mu Transportowy Dozór Techniczny, kierownicy oddziałów terenowych wraz tymi oddziałami,
3. Szef Wojskowego Dozoru Technicznego, Wojskowy Dozór Techniczny, delegatury kierowane przez szefów,
4. Specjalistyczne jednostki dozoru technicznego.

W przypadku dozoru technicznego na szczeblu regionalnym, dyrektor wojewódzkiego Dozoru technicznego nie jest organem administracji, ale tylko organem urzędu, status organu ma bowiem urząd, jako taki i to w jego imieniu decyzje podejmuje dyrektor.

VI. Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno - Spożywczych

Inspekcja ta została powołana do życia na mocy ustawy z dnia 21 grudnia 2000 *o jakości handlowej artykułów rolno – spożywczych*.

Nadzór nad jakością handlową artykułów rolno- spożywczych.

Podlega **Głównemu Inspektorowi**; działającego przy pomocy **Głównego Inspektoratu**, posiadającego status centralnego organu administracji rządowej. **Podlega on ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych**.

Terenowe organy Inspekcji:

- wojewodowie,
- wojewódzcy inspektorzy jakości handlowej artykułów rolno – spożywczych; (kierownicy wojewódzkich inspekcji jakości handlowej produktów rolno- spożywczych – administracja zespolona w woj.).

VII. Inspekcja Farmaceutyczna

Powołana do życia ustawą z dnia 10 października *o środkach farmaceutycznych, materiałach medycznych, aptekach, hurtowniach i Inspekcji farmaceutycznej*. Obecnie działa na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 *Prawo farmaceutyczne*.

Jej zadania wykonują:

- Główny Inspektor Farmaceutyczny, przez Główny Inspektorat Farmaceutyczny,
- Wojewoda; przez wsparcie wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego, kierującego wojewódzką inspekcją farmaceutyczną.

VIII. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa

Działanie oparte na mocy ustawy z dnia 18 grudnia 2003 *o ochronie roślin*.

Zadania wykonuje tu Główny Inspektor Państwowej Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

Organem inspekcji jest także wojewoda wraz z wojewódzkim inspektorem, będącego zarazem kierownikiem Wojewódzkiej Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

IX. Inspekcja Weterynaryjna

Obecnie działanie tej inspekcji jest oparte na mocy ustawy z 29 I 2004 o *Inspekcji Weterynaryjnej*.

Organami tej inspekcji są:

1. Główny Lekarz Weterynarii
2. lekarze weterynarii szczebla wojewódzkiego, powiatowego, oraz lekarze graniczni.

X. Inspektor ds. Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych

Urząd utworzony na mocy ustawy z 11.01. 2001 o *substancjach i preparatach chemicznych*.

Centralny organ administracji rządowej.

Podległy Ministrowi Zdrowia.

Do przepisów i postanowień Inspektora stosuje się przepisy KPA.

Organem odwoławczym wobec omawianego urzędu jest Minister Zdrowia.

Przyjmuje zgłoszenia substancji nowych celem zaopiniowania ryzyka stwarzanego przez ten substancje

Gromadzi dane nt. niebezpiecznych substancji i preparatów.

Udostępnia dane dotyczące ww. substancji i preparatów służbom medycznemu i ratowniczym

Współpracuje z organami międzynarodowymi w kwestiach substancji i preparatów

Dokonuje wymiany informacji nt. substancji nowych z Komisją Europejską i stosownymi organami państw (substancje objęte wymianą odnośnych informacji są określone w ustawie)

- Współpracuje z państwami członkowskimi UE oraz Komisją Europejską w zakresie oceny ryzyka stwarzanego przez substancje istniejące oraz odnośnie eksportu i importu niebezpiecznych chemikaliów.

Także wykonuje inne zadania, nałożone przez ministra właściwego ds. zdrowia

Działa przy pomocy Biura do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych.

XI. Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE)

Obecnie UKE działa na podstawie ustawy z 16 lipca 2004 *Prawo telekomunikacyjne*

Urząd centralnego organu administracji rządowej, mianowicie **Prezesa UKE**. Podlega ministrowi ds. łączności.

Prezesa powołuje i odwołuje Sejm za zgodą Senatu na wniosek Prezesa Rady Ministrów, na okres 5 lat.

Zakres działań Prezesa UKE (art. 192):

- regulacja usług telekomunikacyjnych i pocztowych
- kontrola przestrzegania przepisów, decyzji i postanowień z zakresu gospodarki częstotliwościami, telekomunikacji oraz spełniania wymagań odnośnie kompatybilności elektromagnetycznej
- egzekucja obowiązków o charakterze niepieniężnym w zakresie powierzonych mu spraw.

XII. Inspekcja Transportu Drogowego

Ta Inspekcja została utworzona na mocy ustawy z dnia 6 września 2001 roku *o transporcie drogowym*.

Jej organami są:

- Główny Inspektor Transportu Drogowego,
- Wojewodowie
- Wojewódzcy inspektorzy transportu drogowego, działający za pośrednictwem wojewódzkich inspektoratów transportu drogowego

XIII. Państwowa Inspekcja Pracy (PIP)

Organ utworzony na mocy ustawy z dnia 6.03. 1981 *o Państwowej Inspekcji Pracy*.

Obecnie funkcjonuje na mocy przepisów ustawy z 13 kwietnia 2007 roku *o Państwowej Inspekcji Pracy*.

Jednostki organizacyjne Inspekcji:

- Główny Inspektorat Pracy
- Okręgowe inspektoraty pracy
- Ośrodek Szkolenia PIP we Wrocławiu

Organy:

- Główny Inspektor Pracy (organ zwierzchni) – powołuje i odwołuje Marszałek Sejmu po zasięgnięciu opinii Rady Ochrony Pracy i komisji
- okręgowi inspektorzy pracy – powołuje GIP po zasięgnięciu opinii ROP
- inspektorach pracy działających na terytorium okręgowych inspektoratów pracy.

Cechy PIP:

- podlega Sejmowi i Radzie Ochrony Pracy,
- zespołu organów i ich urzędów z zakresu administracji państwowej,

- jej zadaniem jest nadzór i kontrola przestrzegania norm prawa pracy, oraz pewnych innych działów prawa,
- eliminuje lub ogranicza w odniesieniu do zakładów pracy zagrożenia, będące przyczyną wypadków przy pracy, chorób zawodowych, naruszeń środowiska.

Warto zaznaczyć, iż **inspektor** pracy może, o każdej porze dnia i nocy przeprowadzić badanie kontrolne w zakładzie pracy, jeśli uzna to za konieczne i bez wcześniejszego uprzedzenia. Aby dokonać kontroli urzędnik winien jedynie okazać legitymację służbową (przepustka, pisemne upoważnienie przełożonego czy delegacja nie są tu konieczne) - (inaczej niż w odniesieniu do inspektorów zajmujących się innymi dziedzinami).

Organem doradczym jest Rada Ochrony Pracy - organ nadzoru w sprawach dotyczących przestrzegania prawa pracy, w tym bezpieczeństwa i higieny pracy, a także legalności zatrudnienia oraz działalności Państwowej Inspekcji Pracy. Powołuje ją Marszałek Sejmu na 4 letnią kadencję w składzie 30 członków w tym przewodniczący, zastępca i sekretarz.

XIV. Inspekcja Ochrony Środowiska (IOŚ)

IOŚ powołana została do życia ustawą z dnia 31 stycznia 1980 o *ochronie i kształtowaniu środowiska*. Obecnie zaś działa na mocy ustawy z dnia 20.07. 1991 o *Inspekcji Ochrony Środowiska*.

Organy:

- Główny Inspektor Ochrony Środowiska,
- Wojewodowie,
- Wojewódzcy inspektorowie ochrony środowiska (za ich pośrednictwem działają wojewodowie; wchodzi w skład zespolonej administracji wojewódzkiej)

Urzędy:

- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
- Wojewódzkie inspekcje ochrony środowiska

Inne organy, zaliczane do inspekcji z zakresu kontroli międzyresortowej:

- Urząd Regulacji Energetyki
- Urzędy Żeglugi Śródlądowej
- Wyższy Urząd Górniczy
- Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego

XV. Specjalistyczny nadzór bankowy

Ten typ nadzoru unormowany jest w ustawach *Prawo bankowe* oraz o *Narodowym Banku polskim*, a także o *nadzorze nad rynkiem finansowym*.

8. Kontrola dokonywana przez Rzecznika Praw Obywatelskich

Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) jest konstytucyjnym organem powołanym w celu strzeżenia praw i wolności człowieka i obywatela określonych przez normy prawne.

Zadanie strzeżenia praw i wolności RPO wykonuje przez badanie, czy wskutek działań określonego organu, organizacji czy instytucji obowiązanych do przestrzegania ww. praw, nie doszło do naruszenia prawa oraz zasad współżycia społecznego.

Funkcje Rzecznika mają charakter czysto kontrolny; czynności podejmuje on na wniosek:

- obywateli,
- ich organizacji,
- organów samorządu terytorialnego,
- z inicjatywy własnej.

Prowadząc swoje dochodzenie RPO ma prawo do żądania:

- przedłożenia mu informacji nt. danej sprawy badanej przez sąd, prokuraturę i inne organy ścigania;
- wglądu w Biurze Rzecznika akt sądowych i prokuratorskich czy akt innych organów ścigania; działać się tak może po zakończeniu postępowania.
- RPO ma prawo odmówić ujawnienia nazwiska skarżącego, jeśli uzna to za potencjalne zagrożenie dla wolności, praw i interesów jednostki (także wobec organu publicznego)

Zbadawszy sprawę, RPO może postąpić w następujące sposoby:

- wskazanie wnioskodawcy, iż nie stwierdził naruszenia praw i wolności obywatelskich,
- skierować wystąpienie do organu, organizacji, lub instytucji, w postępowaniu której stwierdził naruszenie praw i wolności obywatela (nie może godzić w niezawisłość sędziowskiej),
- zwrócić się do organu nadrzędnego nad jednostką, która dopuściła się wg jego ustaleń naruszenia praw i wolności człowieka czy obywatela; by owy organ zwierzchni wyciągnął konsekwencje,
- zażądać wszczęcia postępowania odnośnie spraw cywilnych lub wzięcie udziału w każdym toczącym się postępowaniu - na prawach przysługujących prokuratorowi,
- żądanie wszczęcia przez uprawnianego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach ściganych z urzędu.
- zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, zaskarżenie danej decyzji do sądu administracyjnego, oraz uczestniczenie w tych postępowaniach na prawach przysługujących prokuratorowi,
- wystąpienie z wnioskiem o ukaranie lub uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu w sprawach o wykroczenia,

- wniesienie skargi kasacyjnej do SN, dotyczącej wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego lub postanowienia kończącego postępowanie,
- Wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, o których mówi art. 188 Konstytucji RP; zgłoszenie udziału w postępowaniu odnośnie skargi konstytucyjnej przed TK i faktycznego wzięcia w nim udziału.

Jako ciekawostkę warto wspomnieć, iż RPO ustanowił w roku 2004 swego pełnomocnika terenowego. Ów pełnomocnik urzęduje we Wrocławiu, postanowienie RPO wydał za zgodą Sejmu.